

SZEŚĆ WSKAZÓWEK DLA PRACOWNIKÓW HUMANITARNYCH WSPÓŁPRACUJĄCYCH Z TŁUMACZAMI W ZAKRESIE WRAŻLIWYCH TEMATÓW

Organizacja Translators without Borders we współpracy z Oxfamem, opracowała sześć kluczowych zaleceń dla pracowników humanitarnych w celu zniesienia barier socjolingwistycznych, które często występują podczas współpracy z tłumaczami ustnymi przy wrażliwych tematach, jak również w celu wsparcia zdrowia psychicznego tłumaczy.

Co rozumiemy przez „wrażliwe tematy”? Mogą to być kwestie wrażliwe kulturowo lub stanowiące tabu, dotyczące przemocy, nadużyć i wykorzystywania, a także równouprawnienia płci, zdrowia reprodukcyjnego oraz norm i zachowań seksualnych. Często są one związane z pracą w zakresie ochrony ludności. Dotyczą jednak również takich obszarów jak zdrowie, wsparcie psychospołeczne oraz dostęp do wody, warunki sanitarne i higiena (WASH). Na przykład, w programach WASH oraz programach zdrowotnych może zaistnieć potrzeba omówienia kwestii menstruacji. Ryzyko przemocy seksualnej może stanowić problem zarówno dla programów ochrony ludności, jak i tych zajmujących się zapewnieniem schronienia. Tłumacze i zespoły programowe mogą być zmuszeni odnieść się do podobnych wrażliwych kwestii w nagłych sytuacjach zagrożenia zdrowia publicznego, takich jak pandemia COVID-19.

TRANSLATORS
WITHOUT BORDERS

OXFAM

Z NASZEGO DOŚWIADCZENIA WYNIKA, ŻE...

1 Programy humanitarne rzadko dysponują odpowiednim budżetem na profesjonalnych tłumaczy i często polegają na własnym personelu lub członkach społeczności jako tłumaczach nieformalnych. Budzi to jednak obawy zarówno co do jakości, jak i poufności tłumaczenia.

2 W niektórych językach słownictwo określające wrażliwe kwestie może nie istnieć, a jeśli istnieje, to może być obarczone piętnem lub nie być powszechnie znane przez członków społeczności.

Może to również dotyczyć terminów oraz pojęć humanitarnych i technicznych w języku angielskim czy polskim, które są trudne do jednoznacznego przetłumaczenia na inne języki. Takie określenia jak „przypadek” (zamiast „pacjent/pacjentka” czy „chory/chora”) mogą zostać źle zinterpretowane albo uznane za brak empatii. Jeśli tłumacze używają słów, które nie są neutralne lub są niezrozumiałe, może mieć to wpływ na to, w jaki sposób członkowie wspólnoty zareagują na porady oraz czy postąpią zgodnie z zaleceniami. Przykładowo kobieta, która padła ofiarą napaści seksualnej, może nie zrozumieć, jak pilna jest potrzeba dostępu do profilaktyki poekspozycyjnej.

Przykład: W języku hausa, jednym z ponad 30 języków używanych przez ludność przesiedloną w wyniku konfliktu w północno-wschodniej Nigerii, popularnym określeniem na „zdrowie psychiczne” jest „wariat”. Jedno z centrów zdrowia psychicznego, które najwyraźniej nie przeprowadziło żadnych badaw językowych, na szyldzie promującym placówkę napisało „Usługi dla wariatów”. To niepoprawne tłumaczenie niesie ze sobą poważne piętno, prawdopodobnie powstrzymując ludzi od korzystania z usług, które mogłyby im pomóc.

CO MOŻESZ ZROBIĆ?

- Zaczynaj od oceny zapotrzebowania na tłumaczenia ustne i zaplanuj, jak je odpowiednio zaspokoić.
- Zwróć uwagę na cechy szczególne, takie jak wiek, płeć, niepełnosprawność i inne cechy wskazujące na różnorodność dotkniętych kryzysem osób, z którymi będziesz współpracować.
- Przeprowadź analizę ryzyka, aby nie narażać na niebezpieczeństwo osób objętych programem, tłumaczy ustnych, ani ich rodzin.
- W miarę możliwości unikaj polegania na członkach rodziny w kontaktach z osobami wymagającymi szczególnego traktowania, a zamiast tego korzystaj z usług przeszkolonych tłumaczy ustnych.

- Zorganizuj rekrutację i szkolenia tłumaczy ustnych, mając na uwadze to, z jakimi osobami planujesz rozmawiać, na jakie tematy, i w jakich miejscach/sytuacjach.
- Jasno określ, czego oczekujesz od tłumaczy ustnych. Upewnij się, że pojęcie „świadomej zgody” jest szeroko rozumiane. W miarę możliwości osoby tłumaczące powinny powtarzać wszystko to, co mówisz do osoby, z którą rozmawiasz, oraz przetłumaczyć wszystkie odpowiedzi. Nie powinny dodawać własnych opinii, ani pomijać żadnej wypowiedzi, prowadzić pobocznych rozmów z osobami, ani wywierać żadnej presji, aby się wypowiadały.

- Przed jakąkolwiek interakcją z członkami społeczności należy omówić z tłumaczami odpowiednie i pełne szacunku tłumaczenia kluczowych słów i pojęć w językach lokalnych. Dzięki temu tłumacze zyskują większą pewność siebie w wykonywanej przez siebie pracy, a ty masz większą pewność tego, że członkowie społeczności rozumieją kluczowe słowa w taki sam sposób, w jaki rozumiesz je ty.
- Unikaj używania żargonu, skrótów i akronimów, które zakładają pewien poziom wiedzy na dany temat, chyba że użycie ich jest uzasadnione.
- Pomóż tłumaczom ustnym poprzez wprowadzenie ich w konkretny sektor, na przykład edukując ich na temat podstawowych kwestii ochrony w danym kontekście. Daj im możliwość zadawania pytań dotyczących wszelkich technicznych terminów i pojęć bez presji i pośpiechu.
- Pamiętaj, że język ma moc; dobre intencje w połączeniu ze złym doбором słów mogą przynieść więcej szkody, niż pożytku.

Z NASZEGO DOŚWIADCZENIA WYNIKA, ŻE...

3 Często zdarza się, że społeczności korzystają z języka pośredniego albo używają eufemizmów, gdy poruszają wrażliwe tematy. Może to prowadzić do nieporozumień lub błędnego przedstawienia i przeinaczeń podczas zgłaszania doświadczeń i obaw osób dotkniętych kryzysem.

Jednakże dzięki stosowaniu języka pośredniego i eufemizmów, niektórym osobom może być łatwiej rozmawiać o sprawach, które w przeciwnym razie byłyby trudne do omawiania publicznie bez wywołania zakłopotania lub urazy. Mogą one stworzyć dodatkową strefę prywatności, zwłaszcza w takich miejscach, jak obozy dla uchodźców, gdzie przestrzeń prywatna jest ograniczona.

Przykład: W Demokratycznej Republice Konga słowa odnoszące się do niektórych objawów choroby wywołanej wirusem ebola oraz do narządów rozrodczych, seksu i płynów ustrojowych wywołują zakłopotanie, gdy są używane publicznie. Mówienie o bieguncie lub przenoszeniu wirusa ebola drogą płciową, zwłaszcza w sytuacji, gdy inni mogą usłyszeć tę rozmowę, jest uważane za brak szacunku. Jak relacjonuje jedna z kobiet w Beni: „Są takie słowa, których nie wypowiadamy publicznie, na zewnątrz, gdzie każdy może nas usłyszeć. Widzisz, pracownicy służby zdrowia, którzy przyjechali tu z powodu eboli, nie mają w swojej kulturze żadnych tematów tabu. Powiedzą publicznie wszystko, a to odciska piętno na pacjencie”.

4 Język może mieć płęć. Kobiety będące częścią wspólnoty niekoniecznie korzystają z tego samego słownictwa co mężczyźni, zwłaszcza gdy omawiane są wrażliwe tematy, takie jak seksualność czy kobiece ciało.

Kobiety mogą też nie być chętne na otwarte rozmowy na te tematy z mężczyzną lub osobą z innej grupy etnicznej. Podobnie należy podejść do omawiania wrażliwych tematów, rozmawiając z dziećmi i osobami z niepełnosprawnościami, zwłaszcza gdy jest to niepełnosprawność, która ma wpływ na umiejętności komunikacyjne.

Przykład: W obozach dla uchodźców w Bangladeszu kobiety Rohingya zareagowały na liczne ograniczenia społeczno-kulturowe i segregację, z którymi się borykają, poprzez stworzenie własnego socjolektu, czyli odrębnego dialektu społecznego. Poszczególne słowa lub eufemizmy w tym socjolekcie nie są łatwo zrozumiałe dla mężczyzn Rohingya. Na przykład, haiz to zapożyczone z języka arabskiego słowo oznaczające miesiączkę. Jednak wiele młodych kobiet nie lubi używać tego słowa. Wolą używać eufemizmu: gusoł, który dosłownie oznacza „wziąć prysznic”.

CO MOŻESZ ZROBIĆ?

- Przeprowadź szkolenia tłumaczy w zakresie dokumentowania języka pośredniego i eufemizmów oraz wyjaśnij ich znaczenie. Dzięki temu lepiej zrozumieją lokalny język używany do omawiania wrażliwych kwestii, co usprawni sposób, w jaki mogą radzić sobie z tymi problemami.
  - Rozważ zaangażowanie społeczności, z którą zbudowana została relacja oparta na zaufaniu, aby wspólnie przedyskutować tłumaczenie konkretnych pojęć i terminów. Stwórz słowniczek z tych tłumaczeń i dodawaj do niego nowe słowa w razie
- potrzeby. Dziel się nim z innymi osobami, aby one również mogły skorzystać z twojej pracy.
- Dowiedz się od członków społeczności i tłumaczy, które miejsce byłoby kulturowo odpowiednie do przeprowadzania rozmów na wrażliwe tematy w pełen szacunku sposób.

- Przeprowadź szkolenia tłumaczy ustnych w zakresie omawiania wrażliwych kwestii w zależności od płci, wieku i niepełnosprawności osoby, z którą będą rozmawiać.
- Zwiększ ilość tłumaczek ustnych oraz tłumaczy języka migowego. W przypadku sytuacji lub języków, w których trudno o takich tłumaczy, przydatne może być stworzenie listy tłumaczy współpracujących z różnymi agencjami.

Z NASZEGO DOŚWIADCZENIA WYNIKA, ŻE...

5 Praca z tłumaczem wywodzącym się z tego samego środowiska, co społeczność, do której skierowane są działania, może zbudować zaufanie i pozwolić na dokładniejsze tłumaczenia, jednak tłumacze mogą również stanowić zagrożenie dla członków społeczności, jeśli nie są odpowiednio dobrani i przeszkoleni.

CO MOŻESZ ZROBIĆ?

- Przy wyborze tłumaczy należy przeprowadzać takie same kontrole i stosować takie same zasady ochrony osób przed krzywdzeniem i przemocą, jak w przypadku innych pracowników, konsultantów lub wykonawców.
- Bądź przygotowany na zapewnienie tłumaczom szkoleń i zasobów związanych z kodeksem postępowania, procedur ochrony osób przed krzywdzeniem i przemocą, poufności, ochrony danych i pierwszej pomocy psychologicznej w języku, którym posługują się z łatwością.
- Tłumaczenie jest udane jedynie wtedy, gdy wszyscy biorący w nim udział mają zaufanie do całego procesu.
- Upewnij się, że wszystkie osoby, które potrzebują pomocy tłumacza będą miały do niej dostęp, wliczając w to osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami. Warto wcześniej przedyskutować z nimi kwestie związane z integracją, np. jak najlepiej włączyć osoby niedostępujące lub osoby z wadami wzroku.
- Aktywnie zbieraj opinie na temat pracy tłumaczy i reaguj na nie, a także wspieraj ich po wstępnym szkoleniu.

Przykład: Podczas kryzysu związanego z uchodźcami w Grecji w 2015 roku uchodźcy z Beludżystanu zgłosili, że nie ufają tłumaczom pochodzenia Pakistańskiego ze względu na napięcia polityczne między Beludżystanem i Pakistanem. Uchodźcy niechętnie mówili tłumaczom, dlatego uciekli z kraju w obawie przed tym, że będzie to miało konsekwencje dla ich rodzin, które tam pozostały. Ten problem komunikacyjny mógł przyczynić się do odrzucenia ich pierwszego wniosku o nadanie statusu uchodźcy.

6 Tłumacze ustni często pracują pod presją i mają do czynienia z niepokojącymi treściami podczas tłumaczeń. Mogą przez to doświadczyć stanów lękowych, depresji, stresu, wypalenia zawodowego czy traumy zastępczej.

Tłumacze wywodzący się z dotkniętych kryzysem społeczności są tym bardziej na to narażeni. Otoczenie, w którym odbywa się interakcja ze społecznością lokalną może przyczynić się do wzrostu napięcia wśród tłumaczy.

- Zapewnij tłumaczom wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego niezależnie od tego, czy pracują w roli formalnej czy nieformalnej.
- Udostępnij tłumaczom możliwości rozwoju zawodowego, w tym szkolenia z zakresu samoopieki, a także doceniaj i nagradzaj ich wkład.
- Zapytaj tłumaczy o to, jakie wyzwania mogą pojawić się w trakcie interakcji z osobami dotkniętymi kryzysem i w jaki sposób można im zaradzić z wyprzedzeniem. Dotyczy to uwzględnienia potrzeby zachowania fizycznej odległości między osobami zaangażowanymi, zapewnienia im środków ochrony indywidualnej lub zorganizowania tłumaczenia na odległość z wykorzystaniem technologii mobilnej ze względów bezpieczeństwa lub zdrowia publicznego.
- Zaproś tłumaczy do wzięcia udziału w podsumowaniu i zachęć ich do wyrażenia opinii na temat ich doświadczeń i wsparcia, jakiego mogą potrzebować.

DODATKOWE MATERIAŁY

Translators without Borders, [Terenowy przewodnik po tłumaczeniach ustnych w ramach akcji humanitarnych i mediacji kulturowych](#)

Translators without Borders, [Glosariusze](#)

Highlander Research and Education Center, [What Did They Say? Interpreting for Social Justice - An Introductory Curriculum](#)

Red T, [Conflict Zone Field Guide for Civilian Translators/Interpreters and Users of Their Services](#)

Masz jakieś sugestie dotyczące udoskonalenia treści tego dokumentu? Prześlij je do nas!

Czy chciał(a)byś, aby ten dokument był dostępny w innym języku? Skontaktuj się z nami!

Dane kontaktowe: info@translatorswithoutborders.org

TRANSLATORS
WITHOUT BORDERS

